

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Současná mateřská škola ve městě a
na vesnici**

Bakalářská práce

České Budějovice 2010

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Eva Svobodová

Vypracovala:
Kateřina Staňková

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Obsah

Anotace	- 4 -
Klíčová slova.....	- 4 -
Bibliografický záznam	- 5 -
1. Úvod.....	- 6 -
2. Předpoklady.....	- 6 -
3. Teoretická část	- 7 -
3.1. Faktory ovlivňující chování dětí.....	- 7 -
3.1.1. Rodina.....	- 8 -
3.1.2. Kamarádi	- 10 -
3.1.3. Mateřská škola a učitelka	- 11 -
3.1.4. Média.....	- 12 -
3.2. Ideální model působení na děti?	- 13 -
3.2.1. Prosociální činnosti	- 13 -
3.2.2. Efektivní komunikace	- 18 -
4. Praktická část.....	- 25 -
4.1. Městské MŠ.....	- 26 -
4.1.1. MŠ Zeyerova České Budějovice.....	- 26 -
4.1.2. MŠ Větrná České Budějovice.....	- 29 -
4.1.3. MŠ Nerudova České Budějovice	- 31 -
4.1.4. MŠ Radost Chomutov	- 32 -
4.1.5. MŠ Na Sadech České Budějovice	- 35 -
4.2. Vesnické MŠ.....	- 37 -
4.2.1. MŠ Údlice.....	- 37 -
4.2.2. MŠ Vacov	- 39 -
4.2.3. MŠ Čestice.....	- 42 -
4.2.4. MŠ Chvaleč.....	- 44 -
4.2.5. MŠ Šindlovy Dvory.....	- 46 -
5. Vyhodnocení.....	- 48 -
5.1. Shrnutí	- 48 -
5.2. Výsledky pozorování.....	- 48 -
5.3. Potvrzení předpokladů.....	- 49 -
6. Závěr	- 49 -
7. Resumé	- 51 -
8. Použitá literatura.....	- 52 -

Anotace

Práce rozebírá, zda ještě existují rozdíly mezi městským a vesnickým způsobem života, a jestli mají vliv na chování a projevy dětí a učitelek v mateřských školách. V teoretické části píše o faktorech, které mají na chování dětí největší vliv, v praktické části pozorují chování dětí při předem vybraných činnostech v pěti vesnických a v pěti městských mateřských školách.

This work discusses the differences of the rural and the urban lifestyle and their influence to the behavior and approve themselves of children and teachers in nursery schools. In the theoretical part I write about the factors, which have the greatest influence to the behavior of children, in the practical part I watch the behavior of children in the preselect activities in 5 rural and 5 urban nursery school.

Klíčová slova¹

Adopce – typ náhradní rodinné péče, dospělý přijme dítě za vlastní se všemi právy a povinnostmi

Efektivní komunikace² - Efektivní komunikace je možnost jak vyjádřit svou nespokojenost, přání, obavy, pochvalu, oprávněné požadavky, atd., aniž bychom někomu ublížili, ponížili ho nebo ho nutili neříkat pravdu

Empatie – vcítění, porozumění emocím a motivům jiných lidí

Chování – soubor psychických jevů, které se projevují na venek, je ovlivněno spoustou vnitřních i vnějších činitelů

Osobnost – individuální souhrn biologických, psychologických a sociálních hledisek každého člověka

Pěstounská péče – typ náhradní rodinné péče, biologickým rodičům zůstávají povinnosti ohledně dítěte

¹Wikipedie, otevřená encyklopedie. Cit. 21. 3. 2010. Dostupný z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/>

² KOPŘIVA, P., aj. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž : Spirála, 2008. Str. 49, viz Použitá literatura.

Prosociální činnosti³ – kladné chování vůči ostatním lidem, kterým tímto můžeme pomoci, ale ze kterého nám samotným neplyne žádný užitek, naopak většinou musíme sami něco obětovat

Rodina – nejdůležitější společenská skupina a instituce, mezi její hlavní funkce patří reprodukce, výchova, socializace a přenos kulturních vzorů

Socializace – proces začlenění jedince do společnosti

Výchova – dlouhodobý proces, cílevědomé, všestranné a plánovité působení na osobnost, její rozvoj a příprava na budoucí život

Vzdělávání – proces získávání vědomostí a znalostí učením, zkušenostmi, aj.

Bibliografický záznam

STAŇKOVÁ, K. *Současná mateřská škola na vesnici a ve městě*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2010. 53 l. Vedoucí diplomové práce Mgr. Eva Svobodová.

³ SVOBODOVÁ, E. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha : Raabe, 2007. Viz. Použitá literatura.

1. Úvod

Z vlastní zkušenosti vím, že rozdíl mezi venkovským a městským stylem života je stále znatelný. Na vesnicích jsou vztahy velmi otevřené, lidé se dobře znají, děti si spolu chodí hrát i mimo školu, naopak ve městě jsou si někdy i sousedé cizí, děti tráví většinu času doma, všechno je anonymní. Zajímalo mě, zda je tento rozdíl vidět i v mateřských školách na chování dětí a pedagogů.

V teoretické části své práce zjišťuji, co má největší vliv na chování dětí, a jaké jsou „ideální“ způsoby přístupu k dětem. V praktické části se věnuji vlastnímu pozorování dětí a učitelek v situacích, které jsem předem zvolila. Mým cílem je zjistit, jestli má lokalita, ve které je postavena mateřská škola, vliv na chování dětí a učitelek, a jaký je mezi nimi možný rozdíl. Výsledkem má být porovnání vztahů v mateřských školách, ne hodnocení mateřských škol nebo práce učitelek.

2. Předpoklady

V průběhu studia jsem prováděla praxi v několika různých mateřských školách, jak ve městě, tak na vesnici. Při práci s dětmi a komunikaci s učitelkami jsem si všimla určitých rysů v chování, některé byly typické pro město, jiné zase pro vesnici. Napadlo mě, zda ještě v dnešní době poznáme rozdíly mezi vesnickým a městským stylem života a jestli se tento odlišný styl odráží v práci v mateřské škole. Ze zkušeností jsem stanovila předpoklady takto:

Děti ve vesnické mateřské škole mají vzájemně lepší vztahy (jsou ohleduplnější, lépe fungují v kolektivu, jsou přizpůsobivější, mají větší schopnost spolupráce)

Děti v městské mateřské škole jsou více samostatné (individualistické, vytvářejí menší skupinky, neudržují tolik kolektiv)

(v obou případech je důležité zohlednit přístup a vedení učitelky, jak dlouho se děti ve třídě znají a jak dlouho chodí do MŠ)

3. Teoretická část

V této části mé práce chci objasnit, co všechno ovlivňuje chování dětí jak mezi sebou tak k dospělým. Existuje několik důležitých faktorů, které mají největší podíl na utváření osobnosti dítěte a jeho socializaci. Ty se tu pokusím podrobněji rozebrat, abych byla schopná vytvořit objektivní názor na výsledky části praktické. Dále se budu zajímat o novější názory a přístupy k výchově dětí a komunikaci s nimi.

3.1. Faktory ovlivňující chování dětí

Když se zamyslím nad tím, co mě nejvíce ovlivňovalo v dětství, v první řadě se mi vybaví rodiče. Ve školce jsme si hráli na „tátu a mámu“, napodobovali jsme vzory, které jsme měli doma. Některá malá „maminka“ stála u plotny a vařila, jiná hubovala panence, jiná třeba chodila nakupovat, stejně tak to bylo s kluky – „tatínky“. Jeden jezdil do práce a na nákup, jiný se koukal na televizi, třetí hrál fotbal, atd. Každý jsme hráli to, co nám bylo nejbližší.

Samozřejmě důležití se pro nás stali i kamarádi, naši partneři ve hře. Vždyť jsme s nimi trávili spoustu času, vyměňovali si hračky, chodili spolu na procházky, vnímali své odlišnosti i společné věci.

A kde jinde jsme trávili většinu času než ve školce. A tam byli nejen kamarádi, ale i velká paní učitelka. Každá byla jiná, některá měla spoustu zajímavých her a nápadů, jiná byla přísná, některé jsme se možná i báli. Ale svou měrou nás ovlivnily jistě všechny.

Když jsem byla nemocná, nechala mě maminka ležet v „obýváku“ a dívat se na televizi. Běžela v ní spousta pořadů a ne všechny byly pro děti vhodné. Když byli naši v práci, tajně jsem se dívala na strašidelné filmy o upírech, sledovala jsem divoké honičky v autech a obdivovala krásné dámy v seriálech. Chtěla jsem být hrdinkou Xenou, znát odvážného McGivera nebo se bát s panem Drákulou. Tenkrát jsem si to neuvědomovala, ale podvědomě jsem se snažila chovat jako oni, moji oblíbení hrdinové.

Píši o tom, co bylo, když jsem byla já dítě. Ani dnes to asi není jiné. Pro děti stále zůstávají největšími vzory rodiče, naslouchají svým

kamarádům, i když si nebudou pamatovat svou učitelku z MŠ, budou dozajista vědět, jestli se jim líbila nebo ne, a budou se snažit napodobovat hrdiny z televize, jen to dnes nebude Vinetou, ale Spiderman.

3.1.1. Rodina⁴

Rodina je důležitou součástí našeho života. Pokud je rodina funkční, má pro dítě neocenitelný význam, dává mu pocit bezpečí, jistoty a lásky, stejně jako je vzorem chování nejen k lidem, ale i k přírodě, zvířatům nebo věcem. Ne každá rodina je však zcela funkční nebo úplná a ne každý svou rodinu má.

Rodina vznikla už kdysi dávno z přirozené potřeby člověka nejen se rozmnožovat, ale i starat se o své děti, učit je, ochraňovat a připravovat je na život. To patřilo k základním podmínkám pro přežití. Dnes nejsme přímo ohroženi na životech krutou přírodou, ale potřeba ochraňovat své potomky nadále přetrvává.

Rodina⁵ má několik základních funkcí. Jako první bych zmínila biologicko – reprodukční funkci. Již z názvu vyplývá, že jde o to, abychom dále rozvíjeli naši populaci. Další funkce je sociálně – ekonomická. Členové rodiny významně rozvíjejí ekonomiku našeho státu tím, že se zapojují do pracovního procesu a zároveň jsou důležitými spotřebiteli. V ochranné funkci jde o to, mít zajištěné podmínky nezbytné pro život a potřeby nejen dětí, ale i ostatních členů rodiny. Sociálně - výchovná funkce dává dítěti základy socializace, učí ho osvojovat si základní návyky, normy, pravidla, chování ve společnosti, atd. Tato funkce připravuje dítě na život ve společnosti. Rekreační, relaxační a zábavná funkce vychází z toho, že členové rodiny spolu tráví volný čas, který vyplňují společnými aktivitami, zábavou, výlety, relaxací, aj. Mezi nejdůležitější funkce patří emocionální, která je pro rodinu nenahraditelná. Rodina vytváří přátelské, důvěrné prostředí, kde by se každý měl cítit dobře a v bezpečí, pociťovat lásku a jistotu.

⁴ MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Portál, 1994. Str. 15. Viz. Použitá literatura.

⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno : Paido, 2001. Viz. Použitá literatura.

Ne vždy je rodina plně funkční. Mezi nejčastější typy dysfunkčních rodin⁶ patří např. *nezralá rodina*, kdy rodiče jsou velmi mladí a ještě „hledají samy sebe“, *přetížená rodina* není přetěžována jen v oblasti pracovní, ale i ve vztazích v širší rodině, citovými deprivacemi, ekonomickými problémy, aj., *perfekcionistická rodina* má na dítě vysoké až přehnané nároky, *rozmazlující* typ výchovy upřednostňuje za každou cenu dítě, chce mu vyhovět a vše ulehčit, *odkládající rodina* přenechává výchovu dítěte na ostatních členech rodiny nebo známých, *autoritářská výchova* uplatňuje tresty, rozkazy, řízení dítěte bez ohledu na jeho potřeby, naopak v *liberální rodině* má dítě až mnoho volnosti a téměř žádná pravidla.

Rodiny jsou různého typu, ale pro dítě jsou rodiči ti lidé, kteří mu věnují lásku, péči a starost, dítě potřebuje mateřské a otcovské chování, nezáleží na tom, zda jsou jeho rodiče biologičtí nebo jen na papíře.

Zmíním se o několika rodinných typech. Začnu tzv. doplněnou rodinou⁷. V této rodině je biologický rodič, dítě nebo děti a rodič nevlastní, nový partner (ka) biologického rodiče. Dítě se při příchodu nového rodiče dostává do situace, kdy se o pozornost svého biologického rodiče musí dělit s někým dalším, poznává nové členy rodiny (babičky, dědečky, tety, ...), musí přijímat novou autoritu, mnohdy mění bydliště, atd. To je samozřejmě dost náročné pro adaptabilitu dítěte. A ne vždy jsou tyto změny přijaty pozitivně. Zde hrají velkou roli city a ohleduplnost rodičů. Je důležité s dítětem mluvit, dát mu najevo svou lásku, bezpečí a jistotu, a říkat mu pravdu.

Existuje spousta dětí, o které se rodiče z nějakého důvodu nemohou nebo nechtějí starat. Pro ty je jednou z možností adopce. Dítě dostane jméno svých nových rodičů a podle zákona získá všechna práva i povinnosti, jako kdyby bylo v rodině vlastní. Dítě by mělo být informováno o tom, že bylo adoptováno, a to již ve věku kolem tří let, kdy je schopno poslouchat pohádky, a dále tuto věc v průběhu času

⁶ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 2001. Str. 119. Viz. Použitá literatura.

⁷ MATĚJČEK, Z.: *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha : SPN, 1992. Str. 171, viz Použitá literatura.

nenásilně připomínat. Pokud by se tuto informaci dovědělo později a ještě od někoho cizího, mohlo by to mít velmi nepříjemné následky. Jedním z nich je ztráta důvěry dítěte v rodiče, kteří mu vlastně celý život lhali. I zde můžeme použít pravidlo, které se uvádí i v pohádkách, totiž že pravda a láska vítězí.

Kromě adopce je i možnost pěstounské péče. To je poněkud volnější svazek, dítě si nechává jméno po biologických rodičích, kterým i nadále zůstávají některá práva a povinnosti. Pěstounská péče je stanovena soudem, může být stanovena pro jedno dítě nebo i skupinu dětí. Formou pěstounské péče jsou i tzv. SOS vesničky.

Dítě, které svou rodinu nemá, je umístěno do dětského domova. Mnohé dnes fungují formou bytů, kde bydlí skupina dětí se stálými vychovateli.

3.1.2. Kamarádi⁸

Kolem třetího roku děti začnou vyhledávat své vrstevníky, partnery do hry, a ti je od té doby provázejí celý život. To, že si dítě dovede hrát a komunikovat se svými vrstevníky a zapadne do kolektivu, patří mezi znaky školní zralosti. Ovšem hra není jen naplnění volného času, ale prostor pro prosociální chování a komunikaci s ostatními, dělení se o hračky, společné domlouvání, trávení volného času, kompromisy, atd. Dítě se hrou učí. Přátelství v MŠ jsou nestálá a proměnlivá, ale přesto velmi cenná. Tvoří základ dalších vztahů a přátelství, která dítě bude navazovat v dalších letech. Některá přetrvávají až do dospělosti. Kamarádi jsou pro děti neocenitelní a velmi důležití. Také pro to, že mezi dětmi ve skupině probíhá důležitý proces sociálního učení a rozvoje osobnosti.⁹

Děti rády vodí své kamarády k sobě domů. Chtějí, aby je poznali rodiče, aby viděli jeho pokoj. Je to uvedení do jejich světa, chtějí s ním sdílet pohodu domova, kterou samy mají tak rády. Z druhé strany dítě, které je pozváno ke kamarádovi domů, získává nové zkušenosti, má

⁸ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996. Str. 48. Viz. Použitá literatura.

⁹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha : Portál, 2008. Str. 90. Viz. Použitá literatura.

možnost poznat jinou atmosféru „domova“, než jakou zná, a to je velice přínosné pro další rozvoj.

3.1.3. Mateřská škola¹⁰ a učitelka

V dnešní době tráví děti v mateřských školách většinu svého času. A zde nastupuje další velký vzor: paní učitelka. Tento vzor se však neprojevuje pouze v přímé práci s dětmi, nýbrž po celý den, kdy děti mají svou učitelku „pod dohledem“. Děti se učí celý den, kdy jsou vzhůru. Učí se pozorováním, přímou účastí v dění, komunikací, činnostmi nabízenou učitelkou, atd. Dítě se učí neustále a k učení využívá všeho kolem sebe.

Učitelka v mateřské škole má být pro dítě obrazem správného chování, vystupování, komunikace, stejně jako člověkem, kterému dítě věří a najde u něj útěchu i lásku. Dítě spíše ocení učitelku, která ho ochrání před čertem, než tu, která ho k němu ještě zavede.

Učitelka ve školce je autoritou, kterou děti poslouchají a co řekne je skoro svaté. Paní učitelka dětem říká a ukazuje, co je dobré a co špatné, svůj postoj dává dětem najevo svými kladnými nebo zápornými reakcemi. Učitelka děti v mateřské škole vzdělává i vychovává. Je proto velmi důležité, aby se její výchova shodovala nebo alespoň nebyla v rozporu s rodiči.

Na učitelku jsou kladeny jisté požadavky ohledně psychosociálních podmínek ve vzdělávání. Tyto podmínky¹¹ by měly být dodržovány. Učitelka by měla dbát na to, aby se děti ve skupině cítily jistě a bezpečně, aby byly spokojené; je důležité respektovat jejich potřeby a pomáhat jim v jejich naplňování, a naopak děti nepřetěžovat a nestresovat je spěchem; všechny děti by si měly být rovnocenné, žádné by nemělo být zvýhodňováno nebo naopak; je třeba přiměřeně rozdělit volnost s pravidly a řádem; učitelka by měla děti podporovat, pozitivně motivovat, být empatická, komunikativní a spravedlivá, dítě se musí cítit dobře a jistě; děti by se měly zapojovat do vlastního vzdělávání,

¹⁰ MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha : Portál, 1996. Str. 47 - 50. Viz. Použitá literatura.

¹¹ PhDr. SMOLÍKOVÁ, K., aj. *RVP PV 2004*. Praha : TAURIS, 2005. Viz. Použitá literatura.

měly by být aktivní; ve vzájemných vztazích, jak mezi dětmi, tak mezi dospělými by měla panovat tolerance, vzájemná úcta a respekt, prostředí by mělo být důvěryhodné a bezpečné, podporující a prosociální.

Kdyby byly tyto požadavky beze zbytku splněny, blížila by se MŠ a paní učitelka ideálu. Bohužel ve spoustě mateřských škol jsou tyto podmínky plněny nedostatečně nebo vůbec. Je na nás, abychom se zamysleli, jak děti vedeme a vychováváme a udělali maximum pro případné zlepšení.

3.1.4. Média¹²

V dnešní době se média stala běžnou součástí našeho života. Ať už je to televize, u které odpočíváme nebo ji máme jen jako zvukovou kulisu, nebo počítač a internet, na kterém vyhledáváme informace a komunikujeme se světem. O rádiích, novinách a dalších ani nemluvě.

Jak ale tato média působí na děti?¹³ U dětí v předškolním věku dochází v tomto věku ke zrání a rozvoji mnoha důležitých funkcí. Zmíním sluchové i zrakové vnímání, rozvoj řeči a motoriky, aj. Pokud ovšem dítě tráví svůj čas převážně u televize nebo počítače, přichází o podstatné podněty k jeho rozvoji.

Začneme sluchem. Děti jsou při dívání na televizi plně zaujaty sledováním obrazu, proto nejsou schopny vnímat sluchové informace. Děti, které dlouhou dobu tráví před televizí, mají menší slovní zásobu, nezvládají se samostatně vyjadřovat i o běžných věcech, mají opožděný rozvoj fonemického sluchu, jejich hry jsou chudé, bez fantazie.

Ale ani zrakové vnímání se sledováním televize neprocvičuje, právě naopak. Vidění je aktivní činnost, naše oči drobnými pohyby „ohmatávají“ předměty, které sledují, těchto pohybů je zhruba 2 – 5 za sekundu, dále je to zaostřování čočky, rozšiřování a zužování čočky, atd. Při sledování televize mohou oční pohyby klesnout i o více než 90%, oko nezaostřuje, protože televize se nepřibližuje, zorné pole se zužuje o

¹² MAZAL, J. *Volnému času českých dětí vládne televize, počítač a zájmové kroužky*. Praha : Mediasearch, tisková zpráva, 2009. Dostupný z www.mediasearch.cz

¹³ MUDr. DOSTAL, L. *Dítě a televize*. Lidé a my, 2003.

97%, oční svaly jsou strnulé a nehybné. Z toho vyplývá, že sledování média způsobuje maximální pasivitu, místo potřebné aktivity.

Společně s nárůstem sledování médií v domácnostech klesá komunikace v rodinách. To působí na slovní zásobu dětí a samozřejmě na rozvoj řeči. O schopnostech komunikovat s ostatními ani nemluvě. Nárůst počtu dětí s poruchami řeči je alarmující.

Děti se rády identifikují s postavami z televizních pořadů nebo počítačových her. V dnešní době se však v médiích objevuje obrovské množství témat, nevhodných pro děti. Děti denně sledují násilí, erotiku, nadpřirozené schopnosti postav, nepravdivé ukázky „životnosti“ akčních hrdinů, aj. Není tedy divu, že se zvyšuje dětská kriminalita, stejně jako úrazy, pramenící z toho, že děti v předškolním věku nejsou zcela schopné rozlišovat realitu a fantazii.

Pokud přeci jen necháme děti dívat se na televizi, doporučuje se, že by její sledování dítětem nemělo ve věku 4-5 let přesáhnout 20 minut denně.

3.2. Ideální model působení na děti?

3.2.1. Prosociální činnosti¹⁴

Pojem prosociální chování můžeme charakterizovat jako kladné chování vůči ostatním lidem, kterým tímto můžeme pomoci (např. k lepší náladě), ale ze kterého nám samotným neplyne žádný užitek, naopak většinou musíme sami něco obětovat (pohodlí, volný čas, atd.).

Předpokladem k zvládnutí prosociálního chování je několik zásadních dovedností: schopnost dívat se na situaci z pohledu druhého, chápání co je z hlediska morálky správné, dovednost empatie neboli schopnost vcítit se do pocitů druhého a znalost pravidel a norem dané společnosti.

Ovšem je veliký rozdíl mezi dobrovolným prosociálním chováním, kdy člověk ze své vlastní iniciativy poskytne pomoc nebo svou malou oběť, aby někomu pomohl, a chováním, které je vynucené, např. pod

¹⁴ SVOBODOVÁ, E. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha : Raabe, 2007. Viz. Použitá literatura.

hrozbou trestem. Největším rozdílem není situace samotná, ale důsledky, které z ní pro člověka plynou.

Př.: Malý Kubík (3) je ve školce první týden. Maminka ho tam nechává až do čtyř hodin. Kubík celý den pláče a ptá se po mamince. Když děti po obědě ulehly k odpočinku, čekaly na pohádku od paní učitelky. Ta ale číst nemohla, protože Kubík hlasitě plakal a dožadoval se její pozornosti. Po několika minutách se s postýlkou zvedl jen o rok starší Adámek a nabídl plačícímu Kubíkovi svého nejmilejšího medvídka, bez kterého jindy odmítal spát. Paní učitelka Adámka pochválila.

Ve stejný den po spaní se Kubík trochu uklidnil a začal si hrát s dětmi. Starší kluci si hráli s traktory a vleky, vozili si kostky na stavbu. Kuba si chtěl hrát taky s traktorem, ale ve třídě už další nebyl. Zkusil tedy jeden klukům sebrat, to se nepovedlo. Začal tedy plakat. Přišla učitelka a ptala se, co se stalo. Kluci jí to vysvětlili a učitelka tedy řekla Jirkovi, aby půjčil Kubovi jeden traktor. Jiřík začal vysvětlovat, že to nejde, protože je potřeby oba. Učitelka s ním ale nediskutovala, prostě mu přikázala, ať Kubovi jeden traktor i s vlekem okamžitě dá.

Když se na tyto situace podíváme s hlediska dětí, dostaneme dvě rozdílné hodnoty: v prvním případě Adámek poznal, že pomáhat je správné, což ocenila i paní učitelka, tudíž si odnese kladnou zkušenost, a příště zase někomu podá pomocnou ruku nebo medvídka. V druhém případě však Jiřík poznal, že je paní učitelka nespravedlivá, a že si klidně může něco vynutit pláčem.

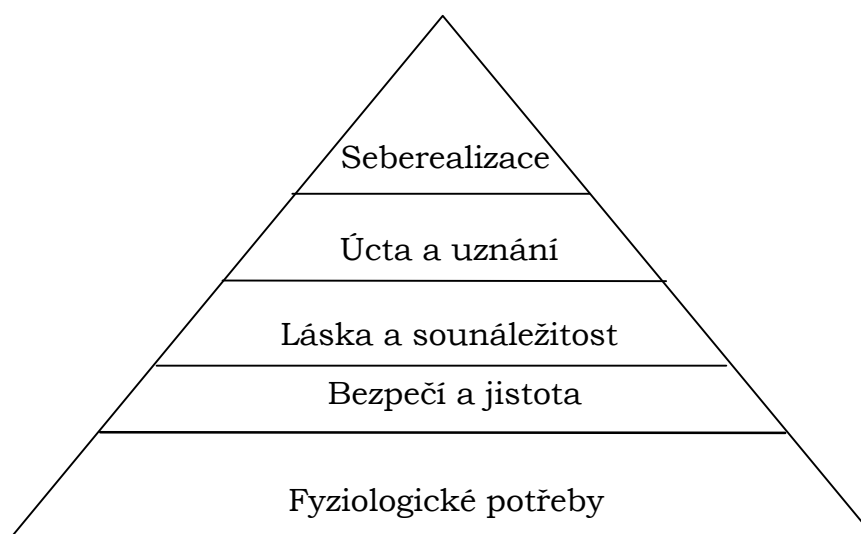
Vzhledem k tomu, že děti se učí převážně nápodobou, musíme si uvědomit, že rodiče a následně učitelé jsou pro ně největšími vzory. Pokud tedy chceme, aby se děti chovaly prosociálně, je třeba, abychom se my chovali prosociálně k nim.

Potřeby dítěte¹⁵

Každý člověk má své potřeby, které je nutné naplňovat. Pokud dítě samo nemá naplněné své potřeby, těžko se bude pokoušet o

¹⁵ KOPŘIVA, P., aj. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž : Spirála, 2008. Str. 189. Viz. Použitá literatura.

naplňování potřeb někoho jiného. Abraham Maslow, americký psycholog, shrnul lidské potřeby do pětipatrové pyramidy. Platí zde pravidlo, že vyšší patro nemůže být naplněno, pokud není naplněno patro nižší. Obecně platí, že pokud je dítě v určitém prostředí a nemá naplněna dvě první patra pyramidy, nemůže být v tomto prostředí spokojeno, a tudíž není schopno zažívat pocit sounáležitosti s ostatními a sebeuskutečnění, nemá tedy podmínky ani pro učení.

Maslowova pyramida potřeb

Fyziologické potřeby

Fyziologické potřeby jsou základní potřeby každého člověka. Patří sem potřeba jídla, pití, pohybu, čistoty, sexu, atd. Dítě, které nemá naplněnou některou z fyziologických potřeb, je ve stresu, pocituje strach a úzkost.

Co se jídla týče, spousta z nás má nějaké nepříjemné zážitky ze školky, kdy nás paní učitelky nutily jíst všechno, když jsme nechtěli, krmily nás, nebo jsme nad studeným jídlem seděli, dokud nás maminky nevysvobodily. Jak ale docílit toho, aby děti jedly nejen to, co jim chutná, ale i zdravé věci, které nebývají tak lákavé? Většinou pomůže vhodná motivace, možnost výběru (např. okurku nebo rajče), prostor pro samostatnost (př. Nalít si sám polévku, ovlivnit velikost porce, něčeho jen trošku na ochutnání, atd.), zajímavé informace o pokrmech,

nekrmit bez předchozí domluvy, pravidla (o jídle se nemluví ošklivě, i když mi nechutná, radši si dám málo a pak si přidám, atd.), a samozřejmě velice důležitý je vzor. Paní učitelka, která si sama pochutnává na kapustě, je výraznou motivací.

Pro pitný režim platí obdobná opatření, dětem je třeba pití připomínat, protože mají snížený pocit žízně. Děti mají možnost si při nalévání pomáhat, tudíž se mohou učit prosociálním dovednostem.

Odpočinek je významná součást životosprávy, ale při špatném přístupu se z něj snadno může stát utrpení. Každé dítě má jinou potřebu spánku, nelze mít tedy pro všechny stejná pravidla. Některé děti usnou ihned po ulehnutí, jiné se celou hodinu nudí a trpí. Zde je možnost zapojit děti. Když se menší bojí lehnout, mohou ti starší pomoci tichým povídáním, pomohou usnout, navodí pocit bezpečí.

Děti potřebují spoustu pohybu. A zde se nám nabízí široký prostor pro prosociální činnosti. Stačí připravit pohybové hry, ve kterých je nutná spolupráce dětí (př. Na Mrazíka - honěná s vysvobozením, dotykové hry, atd.).

Při učení hygienických návyků se také vyskytují možnosti, jak pomáhat druhým. Starší děti mohou pomoci mladším s oblékáním, s mytím rukou, půjčí si ručník, atd.

V předškolním období děti začínají přirozeně objevovat rozdíly mezi pohlavími a identifikují se se svou sexuální rolí. Objevuje se i masturbace, v tomto případě je nutné citlivé řešení bez upozorňování na dítě, např. odvedením pozornosti k zajímavé činnosti, povídání, atd.

Další potřeby jako potřeba prostoru, světla a tepla jsou vymezeny zákony, přesto je třeba mít na paměti, že každé dítě je individualita a má své pocity a vnímání.

Potřeba bezpečí, jistoty

V prostředí mateřské školy je nejdůležitějším člověkem pro zachování pocitu bezpečí dětí paní učitelka. Její chování a vystupování nejen vůči dětem, ale i ostatním zaměstnancům a rodičům, je pro děti směrodatné. Pokud paní učitelka využívá svou pozici autority ke

sjednání pořádku a klid ve třídě si vynucuje křikem, pravděpodobně se děti budou chovat podobně a budou z ní mít strach. Naopak učitelka, která se chová spíše prosociálně, ovlivní děti tímto směrem. Pokud se k dítěti chová jako k partnerovi, respektuje ho a používá efektivní komunikaci, je to pro rozvoj prosociálních dovedností dítěte to pravé.

Co se prostoru MŠ týče, je třeba, aby děti měly dostatek možností prozkoumat je, aby je znaly a cítily se bezpečně. Zkoumat mohou svou volnou hrou nebo za pomoci učitelky a vhodných her. Zde se otevírá prostor i pro prosociálně zaměřené hry.

Ve třídách je dobré stanovit si společně s dětmi pravidla, která nás budou chránit a vytvoří nám řád. Pokud budeme pravidla všichni bez rozdílu dodržovat, budou fungovat a my se budeme cítit v bezpečí. Pravidlům ale také musíme všichni rozumět a musí být smysluplná, proto je nejlepší, vymýšlet je spolu s dětmi, stejně jako důsledky plynoucí z jejich nedodržování a opatření, kdyby přeci jen bylo nějaké pravidlo porušeno. Ovšem opatření není trest, je to možnost druhé šance, svěření naší důvěry, že dítě pravidlo zvládne.

Pravidla je nutné stanovit v takových oblastech, abychom zabránili úrazům (jak fyzickým tak duševním), ubližování (lidem, zvířatům, přírodě i věcem kolem nás) a desorientaci v čase. Pravidla tedy stanovíme pro bezpečí dítěte, ostatních dětí, učitelky, personálu, přírody, věcí, a pro organizaci dne a týdne, atd. Stanovíme si tím řád a pravidelnost, která je pro děti známkou jistoty.

Potřeba lásky a sounáležitosti

Na tom, že rodiče své děti nadevše milují, se shodneme. A že děti lásku potřebují, je také jasné. Ale dáváme jim svou lásku dostatečně najevo? A vědí o tom děti? Jak se vlastně takový cit projevuje navenek? Můžeme zkusit několik technik.

Začněme očním kontaktem. Pokud chceme někomu blízkému něco sdělit, udržujeme pohledem jeho pozornost, naznačujeme mu tím, že je pro nás důležitý. U dětí ho navazujeme většinou pouze tehdy, chceme-li dát najevo své rozhořčení, když dítě káráme. Přitom stačí

sklonit hlavu od nádobí, televize nebo jiné práce a dát dítěti najevo, že nás zajímá, co nám chce sdělit.

Stejně jako očním kontaktem tak i fyzickým kontaktem dáváme najevo náš zájem o dítě, o jeho starosti, úspěchy, nálady. Pohlázení nebo dotyk mnohdy poví víc než slova. Některé děti o tento kontakt nejeví zájem nebo se bojí. Důležité je netlačit na ně, může postačit např. empatická reakce s nabídkou pomoci.

Děti mají rády, když mají jednoho „svého“ dospělého jen pro sebe. Ve školce je to učitelka, která by měla každému dítěti věnovat chvíli a třeba si s ním povídat nebo hrát, projevit o něj zájem, doma jsou to rodiče, kteří by pro spoustu práce neměli zapomínat na chvíle strávené společně.

A jsme zpět u pravidel a přirozených důsledků. Nic není tak účinného jako prožití následků našeho konání. Ovšem opatření, která si stanovíme u pravidel, abychom věděli, co bude, když pravidla porušíme, jsou projevem důvěry dítěti a jeho schopnostem se s pravidlem vypořádat. Jak se ale dobře míněné opatření změní, proneseme-li jej ve vzteku nebo jiným tónem. Z opatření je najednou trest. Trestané dítě naši lásku určitě nepocituje.

3.2.2. Efektivní komunikace¹⁶

Efektivní komunikace je jiná možnost jak vyjádřit svou nespokojenost, přání, obavy, pochvalu, oprávněné požadavky, atd., aniž bychom někomu ublížili, ponížili ho nebo ho nutili neříkat pravdu. Je faktem, že neefektivní přístupy mohou být leckdy účinnější než přístupy efektivní, ale pouze na krátkou dobu. Jsou rychlejší a méně pracné. Ovšem pokud se naučíme používat principy efektivní komunikace, dosáhneme toho, že přestaneme snižovat hodnoty lidí, dětí, se kterými mluvíme, naše požadavky budou oprávněné a pochopitelné pro toho, komu budou určeny, naučíme děti řešit různé situace samostatně, bez návodů, atd.

¹⁶ KOPŘIVA, P., aj. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž : Spirála, 2008. Str. 49, viz Použitá literatura.

Efektivní komunikace je založena na několika klíčových dovednostech:

1. popis, konstatování
2. informace, sdělení
3. vyjádření vlastních očekávání a potřeb
4. možnost volby
5. dvě slova
6. prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí

1. Popis a konstatování

V této dovednosti hrají hlavní úlohu slova vyjadřující smyslové vnímání: vidím, slyším, cítím... Vyjadřujeme jimi, že jsme si všimli něčeho, co se nám nezdá v pořádku nebo naopak. Nehodnotíme jimi osobu, nýbrž co se stalo. Dáváme tím najevo zájem o partnerský rovnocenný vztah. Neřekneme: „Ty jsi trdlo, neumíš dávat pozor!“, ale „Vidím, že hrnek je rozbitý.“ Vyhýbáme se tedy tomu, abychom někoho nálepkovali stejně jako tomu, že se dítě bude cítit dotčené a ohrožené naším osočením.

Popisem umožňujeme dítěti adekvátní reakci na náš postřeh, dostává více prostoru pro vlastní aktivitu. Pokud k popisu připojíme otázku typu: „Co navrhuješ? Co s tím uděláme? Atd.“ dáváme tím najevo pokyn ke spolupráci při řešení, nevyvíjíme nátlak ani nezaháníme druhého do úzkých.

Nikomu z nás nepomůže, když slyší, co udělal špatně, co zkažil. Proč to nezkusit jinak, třeba dát informaci (popisnou), že minule jsme to zvládli dobře a doplnit ji otázkou, co nám pomůže, abychom to zvládli znovu? Je důležité si uvědomit, že bychom neměli druhým říkat to, co bychom sami nechtěli slyšet.

2. Informace, sdělení

Informace nám napomáhají porozumět věcem, které se kolem nás dějí, a proč jsou některé věci tak, jak jsou, pomáhají chápat pravidla, kterými se řídíme. Stejně jako popis se informace dotýká věcí a skutků, ne osob, protože to by opět mohlo vést k pocitu ohrožení. Informace,

které dostáváme, nás učí řešit různé situace, vybrat si správné řešení, dává nám prostor pro samostatné rozhodnutí, na rozdíl od pokynů a příkazů, které nám řeknou jak co udělat, ale už se nedovíme proč, jen splníme požadavek, bez přemýšlení.

Informace můžeme rozdělit na několik druhů.

Začneme informacemi o současné situaci, neboli o tom, co se právě děje. *Př.: Sejdeme se za půl hodiny., Za deset minut odcházíme do divadla, do té doby je potřeba poklidit třídu., Až dovečeříme, společně uklidíme nádobí.* Věty formulujeme v 1. nebo 3. osobě, a aby informace neminula svého adresáta, postačí nám oslovení jménem.

Informace o domluvených pravidlech a zvyklostech. *Př.: Před svačinou si myjeme ruce., Odpadky patří do koše., V divadle se nekřičí., Domluvili jsme se, že dnes vynesete odpadky vy.* Informace fungují lépe, když jsou proneseny klidným věcným hlasem. Jsou tak mnohem účinnější než křik a hlasité příkazy.

Informace o tom, co pomáhá v určité situaci. *Př.: Na spáleninu pomáhá sádlo., Když někomu ublížíme, často pomůže omluva., Když si s něčím nevíme rady, pomůže se poradit s kamarády.* Tato informace je pro nás mnohem cennější než prázdný pokyn, *např.: Omluv se!* Sami se můžeme rozhodnout, zda informaci využijeme nebo zkusíme něco jiného.

Informace o důsledcích. Děti mají ještě velmi málo zkušeností s přirozenými důsledky a souvislostmi. A těžko se o nich něco doví, když jim dospělí řeknou, že se to prostě nedělá. Ale proč, to už jim nikdo nepoví. *Př.: Když kopneme míč do okna, mohlo by se vysypat. Nebudeme se houpat na židli, mohly by se jí podlomit nohy a my bychom spadli na zem.* Informace, které podáváme, by měly být pravdivé. Dáváme jimi najevo důvěru, kterou v dítě máme, a náš respekt k němu. Dítě se tím učí, proč je dobré dělat věci tím způsobem.

Informace o postupech, jak a proč se co dělá. Děti si tím osvojí určité návyky, budou vědět, proč se musí něco dělat tak a něco jinak. Jen slova ovšem nestačí, důležitý je i prostor pro praxi. *Př.: Mě pomáhá psát úkoly takto, protože..., Nejdříve si obujeme boty a pak bundu, víte*

proč?, Nejdřív se píšou úkoly a pak se jde ven, máme potom více času a nemusíme si dělat starosti. Mokrý boty dáme na igelit k topení, aby proschly.

Informace mají mnohem větší váhu, pokud platí pro všechny, je zde větší šance, že si je spíše vštípíme a budeme je využívat, i když zrovna nebude na blízku nikdo, kdo by nám je připomněl.

Kladně pronesená informace má velký vliv, pro náš mozek je snazší vnímat pozitivní slova, *např.: Tady se chováme tiše. – místo – Nekřič!* Většinou jsme zvyklí děti upozorňovat na chyby, v horším případě za ně dávat tresty, aby se to rychleji naučily. Jenže náš mozek na výtku reaguje tak, že se budeme cítit v nebezpečí a začneme se bránit, místo abychom se poučili. Naopak pokud si více všimáme věcí, které jsou správně a které se povedly, dostane dítě náhled a pro příště udělá věci lépe.

3. Vyjádření vlastních potřeb a očekávání

Sdělením našich potřeb podáváme okolí informaci o tom, co by nám pomohlo, co potřebujeme a co od něj očekáváme. Opět platí, že kladné vyjádření by mělo být upřednostňováno nad záporným, tzn. spíše budeme říkat, co potřebujeme, než co nechceme. Do této části zahrnujeme i já – výrok, kterým sdělujeme naše emoce, a pomáhá nám se s nimi srovnat.

Př.: Potřebuji, aby byl stůl připravený, až budu podávat večeři., Pomohlo by mi, kdybyste vytřeli koupelnu., Doufám, že naše domluva platí., Přála bych si, aby byl u svačiny klid., Chci, abychom tohle řešili společně.

4. Možnost volby

Partnerský vztah a pocit důvěry podpoříme i tím, že někomu poskytneme možnost vybrat si způsob, jak něco vyřešit. Dáváme mu tím najevo naši důvěru v jeho schopnost rozhodování a spolehlivost. Základem možnosti výběru je dát k dispozici dva a více způsobů, jak danou situaci zvládnout, popřípadě formulujeme alespoň dolní nebo horní hranici výběru. Člověk si pak sám musí porovnat, zhodnotit a

rozhodnout, která z možností mu bude vyhovovat nejlépe, a kterou zvolí.

Př.: Utřeš to nádobí teď nebo po filmu?, Můžeš dostat mikinu nebo svetr., Napíšeš si úkoly raději teď nebo večer místo televize? Na doučování přijdeš v pondělí nebo ve čtvrtek? Každý namaluje aspoň dva obrázky. Můžeš si koupit boty do 2000Kč.

Na výběr můžeme dát více méně vše: co (*Chceš raději kalhoty nebo sukni?*), kdy (*Sejdeme se ve tři nebo v pět?*), jak (*Pojedeš autobusem nebo vlakem?*), kolik (*Vezmeš si s sebou dvě trička nebo tři?*), pořadí (*Děti chcete si teď malovat a pak stavět nebo obráceně?*), sám nebo s někým (*Uklidíš to sám nebo chceš pomoc?*). Je ovšem třeba aby s výběrem souhlasili obě dvě strany a rozhodnutí druhého bylo respektováno.

Pokud se dítě nedokáže okamžitě rozhodnout pro jednu z možností můžeme pomoci např. empatickou reakcí (někdy je těžké se rozhodnout mezi více věcmi), vysvětlením kladů a záporů nabídky (když nádobí utřeš teď, budeš mít večer čas na svoje věci, když ho ale uklidíš až večer, máš teď možnost dělat si co potřebuješ ty), můžeme dát čas na rozmyšlenou (Asi si to potřebuješ ještě promyslet, přijdu tedy za pár minut), nebo nabídnout způsob, jak bychom to asi udělali my (já si radši splním své povinnosti hned a pak mám volno).

5. Dvě slova

Dvěma slovy jednoduše upozorňujeme na něco, co je potřeba udělat. Ať už je to umytí rukou před jídlem, úklid bot nebo upoutání pozornosti, dvěma slovy můžeme nahradit celé litanie výčitek, poučování a zbytečných řečí. Tuto dovednost používáme v situacích, kdy je naprosto jasné, o co nám jde.

Př.: Děti vědí, že do třídy si obouváme bačkůrky a boty necháme uklizené v šatně ve svých poličkách. Všechny děti mají boty uklizené kromě Jiříka, který je nechal válet po šatně. Místo dlouhého vysvětlování a lamentování stačí dvě slova: „Jirko, boty!“ A Jiřík šel a boty rychle bez řečí dal na správné místo. Celá situace proběhla bez zlobení a lamentování, naprosto v klidu.

6. Prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí

Když si s něčím nevíme rady, nenapadají nás jiné varianty, nejjednodušší řešení je zeptat se dětí. Dáváme tím najevo naši důvěru v jejich schopnosti a to, že je přijímáme jako rovnoprávné partnery. Dostávají možnost vyjádřit se k dané situaci a svými nápady ji ovlivnit, čímž rozvíjejí své myšlení a tvořivost. Samozřejmě tím také přibírají část zodpovědnosti za své řešení. Každopádně děti by měly mít příležitost ovlivnit dění kolem sebe a situace, které se jich přímo týkají, stejně jako by se měly podílet na nápravě nepovedených věcí.

Prostor pro spoluúčast jim můžeme nabídnout vhodně zvolenými otázkami, kterým předchází popis nebo informace nebo obojí.

Př.: „Děti, venku se nám pokazilo počasí. A to jsme chtěli jít nasbírat kaštany pro zvířátka. Máte nějaký nápad, co bychom teď měli dělat?“, „Jirko, koukám, že se ti podařilo rozbít okno, máš nějaký návrh, jak to napravit?“, „Máme volný víkend, můžeme jet na výlet nebo za babičkou na chalupu, nebo máte nějaký jiný návrh?“

Prostor pro aktivitu dětem poskytneme i tím, že na jejich otázky nebudeme „prostě jen odpovídat“, ale naopak, budeme se ptát my jich. Myslím, že budeme žasnout, kolik toho děti vědí, a přijdeme na důvod, proč se nás ptají, když odpovědi vlastně znají. Chtějí s námi navázat kontakt, rozhovor. Když na jejich otázku jen odpovíme, prostor pro dialog nevytvoříme. Ovšem stačí reagovat protiotázkou: „A co si o tom myslíš ty?“ a slibný rozhovor se může rozvíjet.

Tohle všechno však neznamená, že dítě máme zahltit otázkami, uspořádat výslech, abychom se dověděli co nejvíce. Respektovat potřeby dítěte by mělo být na prvním místě. Zájem můžeme projevit i jinak a zachováme při tom dítěti prostor pro jeho rozhodnutí.

Př.: „Už se těším, až mi povíš, jak se ti líbilo v divadle, až se ti bude chtít si o tom popovídat, klidně za mnou přijď, ráda si to poslechnu.“

Tyto komunikační dovednosti, o kterých se zmiňuji výše, lze samozřejmě kombinovat, nemusíme se striktně držet jen popisu, nebo jen informace. Důležitá je trpělivost a důslednost. Když už se jednou rozhodneme přistupovat k dítěti jako k rovnocennému partnerovi a nabídneme mu prostor pro spolupráci a naši důvěru, musíme vytrvat.

Čeká nás dlouhá cesta, která nebude jednoduchá, ale v cíli této cesty bude samostatně myslící, sebevědomé dítě, které se nebojí sdělit svůj názor, chápe příčiny a důsledky dějů a situací kolem sebe, orientuje se v pravidlech a řádu naší společnosti, a hlavně získá pocit, že je milováno a může nám plně důvěřovat.

4. Praktická část

Praktická část mé práce je založena na metodě pozorování v deseti různých MŠ, pěti vesnických a pěti městských. Pozorování bude probíhat dopoledne a to při těchto činnostech:

- a. ranní volná hra
- b. svačina
- c. PH na domečky (s obručemi) – téma podle učitelky, děti při hudbě běhají kolem obručí, které leží na zemi, když hudba přestane hrát, děti se musí schovat do „domečků“, v každém kole ubereme jednu obruč, na konci hry zůstává jen jedna (nebo více podle počtu dětí), je na dětech, zda a jak spolu budou spolupracovat a pomáhat si
- d. společná stavba z kostek – děti mají za úkol společnými silami postavit ze stavebnice (jaká bude k dispozici) stavbu bez pomoci učitelky

Tyto činnosti jsem vybrala z toho důvodu, že je v nich velký prostor pro spolupráci, komunikaci a prosociální cítění dětí. Děti mají možnost projevit svou osobnost a schopnosti koordinace.

ad. a.

- děti jsou ve skupinách nebo ve dvojicích nebo jednotlivě po třídě?
- jak děti přijímají nově příchozí do hry?
- ve hře rozhoduje jedno dítě nebo všichni společně?
- jak starší děti akceptují mladší (nejen při hře)?
- jak probíhá půjčování X vyměňování si hraček mezi dětmi, vzniká při tom agresivní chování, konflikty a jak je děti / učitelka řeší?
- jaká je hladina hluku ve třídě?

ad. b.

- začínají jíst společně nebo každý jak přijde?

- jak děti stolují?
- čeká se po jídle na děti, které jí pomaleji?
- mají možnost si pomáhat navzájem?
- nandávají si samy jídlo, určují si velikost porce, odnášejí po sobě nádobí?
- musí dojídat?

ad. c.

- rozumí děti pravidlům, jak je učitelka podává?
- pomáhají si děti nebo jsou spíše odmítavé?
- pomáhají si bez rozdílu nebo si vybírají (kamarády, starší děti...)?
- dochází ke konfliktům (v rámci hry) a jak se řeší?

ad. d.

- je někdo „vedoucí stavby“ nebo všichni přispívají?
- dělají všichni všechno X rozdělení práce X pracují jen starší?
- dochází k vyčlenění mladších (i jiných) dětí ze hry?
- pomáhají si?

4.1. Městské MŠ

4.1.1. MŠ Zeyerova České Budějovice

MŠ Zeyerova je šesti třídní mateřská škola kousek od centra Českých Budějovic.

Pozorování jsem uskutečnila ve třídě Ptáčků, kde je věk dětí v rozsahu 4-6 let. Ve třídě je zapsaných 28 dětí, v průměru dochází kolem 25 dětí. Spolu s dětmi jsou ve třídě dvě p. učitelky. Ve třídě mají zavedených několik rituálů, které děti znají a dodržují.

a. Ranní volná hra

Když děti ráno přijdou do třídy, pozdraví se s paní učitelkou a jdou si hrát, kam chtějí a s čím chtějí. Nemusí se dovolovat. Buď si

vyndají hračky, na které mají zrovna náladu nebo se připojí k ostatním. Děti si hrají ve skupinkách, kluci si staví hrad z papírových kostek, jiní mají autodráhu, dívky jsou v kuchyňce nebo si také hrají. Děti si mohou pracovat i u stolků, kde si kreslí, buď co chtějí nebo využijí nabídku paní učitelky.

Kluci si postavili velkou pevnost – základnu a hrají si na policii. Běhají po třídě a volají si vysílačkou. Paní učitelka zakázala pistole, ale navrhla výměnu za vysílačky.

Honzík si opodál hraje s autodráhou. Do třídy vešel Ríša. Honzík se k němu rozběhl. „Ahoj! Pojď se podívat!“ a za ruku ho přivedl ke své stavbě, na které pokračovali společně.

Třída působí chaoticky, všude je spousta hraček a dětí, je tu živo. Děti si nepřekážejí ani nezlobí. Hrají si a vystačí si, panuje zde přátelská atmosféra.

b. Svačina

Svačina je jeden rituál sám o sobě. Děti si dojdou do kuchyně pro prostírání a posadí se na své místo u stolku. Dvě děti, které jsou ten týden hospodáři, dětem rozdají svačinu, pro pití si chodí děti samy po stolečcích. Když mají hospodáři hotovo, postaví se před děti a popřeje jim dobrou chuť básničkou. Pak děti začnou jíst všechny najednou a povídají si při tom... Kdo dojedl, odnese si nádobí, umyje se a chvíliček čeká na ostatní. Když dojí většina dětí, p. učitelka si sedne ke klavíru a svolá děti písničkou do kruhu.

c. PH na domečky

Tuto hru jsme podnikli v rámci putování do Betléma. Děti byly Josefové a Marie, kteří se na své dlouhé cestě schovávali do svých domků, které měly s sebou. Paní učitelka hrála na klavír, když přestala, byla noc a musely se schovat. Děti hru pochopily, dříve hrály podobné.

Od začátku na sebe volaly, pomáhaly si, aby nikdo nezůstal mimo domky. Kluci se trochu poštuchovali v rámci hry, ale nenechali nikoho

stát mimo. Když stálo více dětí v obruči, objímaly se, aby nikoho neztratily, a trochu se z legrace postrkovaly.

d. Společná stavba z kostek

Stavěli jsme Betlém, čímž jsme navázali na předchozí putování. Děti mě hodně překvapily tím, že se nedokázaly na ničem dohodnout, co postavily, zase bořily, neustále se posouvaly z místa na místo, hádaly se, co kde bude, jak to bude. Každý měl nápad a každý chtěl velet, takže vznikalo několik staveb najednou, ty byly ovšem během chvílky zničeny.

Po několika minutách jsem zasáhla, sedli jsme si do kruhu a zkusili si říct, proč musíme stavět všichni dohromady, co v Betlémě vlastně všechno je a nakonec jsme se poradili, z čeho všeho mohou stavět, např. i ze židliček. Děti se toho ihned chytily a přinesly všechny židličky. Chvíli ještě panoval zmatek, ale pak najednou začala růst stavba. Ještě jednou ji přesunuly, ale pak už zůstala na místě a děti stavěly. Snesly si všechno, co mohly potřebovat: papírové i dřevěné kostky, židle, stavebnice.

Nikdo nebyl přímo vedoucí, několik menších dívek sedělo stranou a bavilo se po svém. Jiné holčičky si vzaly na starosti jesličky, dřevěnou kolébku vystlaly kožešinami a uložily do nich panenku – Ježíška, kterého kolíbaly. Po chvíli tuto hru rozvinuly, Ježíška uložily stranou a všechny kožešiny „přepraly a vyžehlily“. Pak ho do jesliček uložily znovu.

Na stavbě dělá každý něco, na Honzika, který si šel stavět stranou, zavolal Lukáš: „Máme stavět dohromady! Víš, co to znamená dohromady?“ Majdalenka obchází vznikající stavbu, kroučí hlavou a povídá: „Co tohle bude za Betlém, to teda nevím!“

Nakonec vzniká stavba přes celou třídu, děti dodělávají detaily, jen kluci, kteří si staví pravděpodobně každé ráno, berou kostky z hotové stavby a předělávají to podle sebe. To vyvolalo hádku, kterou se nakonec podařilo rozumně vyřešit, kluci uznali, že nemohou brát kostky z hotové stavby.

Betlém je postaven, Ježíšek je uvnitř a děti si zde trénovaly koledy na vánoční představení.

4.1.2. MŠ Větrná České Budějovice

MŠ Větrná je osmi třídní mateřská škola nedaleko sídliště Máj. Pozorování jsem provedla ve třídě Hvězdiček, kde je zapsáno 26 dětí z toho 13 v předškolním věku. Paní učitelka nastoupila v září. Děti se scházejí dlouho, někdy až po půl deváté.

a. Ranní volná hra

Do třídy jsem přišla v půl osmé a bylo zde 5 dětí. Tři seděly u dětského počítače, jedno pracovalo u stolku za pomoci p. učitelky a poslední se dívalo. Příchozí děti se pozdravily s paní učitelkou, pochlubily se, co jim přinesl Mikuláš, a jdou si hrát. Někteří jen bloumají po třídě, jiní se připojují k počítači, kluci si hrají s auty na koberci.

Všimla jsem si, že učitelka využívá metod efektivní komunikace, na které děti bez problémů reagovaly. Děti si hrají, s čím chtějí, nejvíc je však využíván počítač, bazén s kuličkami a autíčka od Mikuláše. U PC se k sobě děti chovají ohleduplně, snaží se nepřekážet si a nestrkat se. Čtyři kluci si hrají na koberci s auty. Opodál stojí další dva, kteří přihlížejí, ale zatím si netroufají přidat se. P. učitelka odvolá dva z těch, kteří si hrají, aby si šli na moment něco dodělat ke stolcům. Ostatní kluci chvíli čekají, pak se zvednou a jdou se také podívat.

Děti vytváří větší skupinky, kde si společně hrají nebo povídají, jen kluci u aut jsou divočejší. Děti se k sobě chovají přátelsky.

Alžběta sedí u stolku a přilepuje vlasy Josefovi. Omylem si shodí kabelku ze stolku. Poblíž stojí David, který se okamžitě ohne a kabelku jí podá, usměje se a odběhne pryč.

Ovšem i v této třídě jsou raubíři, kteří trochu narušují klid ve třídě.

Před rozsvíčkou děti běhají po třídě na hudbu. Běhají dokola v jednom směru, jen Martin běhá proti a naschvál se motá dětem do

cesty. Učitelka ho napomene, ale Martin běhá dál. Nakonec nastane kolize a srazí dvě děti, jedno začíná plakat. Učitelka situaci řeší domluvou, omluvou a pohlazením, hraje se dál.

b. Svačina

Po cvičení si jdou děti umýt ruce a posadí se ke stolečkům. Učitelka určí službu, která po třídě roznese talířky, hrnky, pečivo a ovoce a konvičky s pitím. Pro čaj si děti chodí samy. Děti si pití nalévají samy. Při svačině učitelka zapisuje docházku. Děti si mohou tiše povídat.

Kdo dosvačí, uklidí po sobě a může si jít na koberec prohlížet knížky nebo si hrát s legem. Děti mají chvíli čas hrát si, než půjdou dělat řízenou činnost.

c. PH na domečky

Tuto hru jsme motivovali zvířátky z Betléma, která pobíhají kolem, a když přestane hrát hudba, musejí se rychle vrátit. Hráli jsme s 20 dětmi. Zpočátku děti zůstávaly mimo kruhy, nechtělo se jim k nikomu přidávat, z kruhů se vystrkovaly ven. Jak ale kruhů ubývalo a děti se dostávaly do hry, přestávaly se postrkovat, naopak se volaly k sobě do domečků, aby nikdo nezůstal mimo. Občas se někdo ještě postrčil, ale převážně se děti objímaly a držely pohromadě.

d. Společná stavba domku z kostek

Místo hradu nebo domku děti stavěly Betlém z kostek a papírových trubic. Děti se na stavbu společně vrhly, držely se pohromadě, každý stavěl a každý měl nějaký nápad. Stavbu doprovázel velký hluk, jak na sebe všichni něco pokřikovaly a dohadovaly se. Kluci spíš chodili s papírovými rourami a dávali je kolem stavby jako komíny, jenže ty potom padaly a bořily vše kolem sebe. Dívky stavěly z dřevěných kostek. Vytvořily i jesličky pro Ježíška.

Po asi deseti minutách se několik kluků na chvíli odpojilo, ale zanedlouho se vrátili zpět ke stavbě. K žádným velkým konfliktům

nedocházelo, děti se zvládly společně domluvit a přizpůsobit. Vedoucí nebyl výrazně nikdo, každý občas přišel s nápadem.

4.1.3. MŠ Nerudova České Budějovice

MŠ Nerudova sídlí v centru Českých Budějovic. Pozorování jsem uskutečnila ve třídě Žabek, kde je zapsáno 28 dětí, z toho 20 je předškolních dětí. Paní učitelky přešly z jiné MŠ v září.

a. Ranní volná hra

Děti se scházejí ve své třídě, po příchodu se pozdraví s učitelkou a jdou si hrát. Děti si hrají ve skupinkách vedle sebe. Pět chlapců hraje dětský stolní fotbal, po chvíli odcházejí ke stolkům, aby si malovali. Dvě dívky sedí na lavičce a povídají si. Jeden chlapec, který do školky přišel po Novém roce, si hraje sám vedle dětí, staví si robota z kostek. Kluci u stolku si kreslí a pošťuchují se, jedna příchozí holčička se k nim přidává.

Děti si hrají v klidu vedle sebe. Kluci od stolku se znovu vrací do herny a staví vysokou věž z dřevěných kostek, kterou plní zvířaty. Pošťuchují se a smějí se, až omylem porazili svou věž. Učitelka zakročila, kluci svou hru opustili a už si žádnou činnost nevymysleli.

b. PH na domečky

Hru jsme zařadili před rozcvičku. Učitelka vysvětlila pravidla, hra je motivována zimou, děti se musí schovat do domků před mrazem. Děti pravidla pochopily, hra se ihned rozbíhá. Děti se snadno srovnávají do obručí a počítají se v nich. Pomáhají si navzájem, přeskakují mezi obručemi. Jeden chlapec se nechce přidat k dětem v jedné obruči, tak ho děti samy pošlou jinam. Nikdo nezůstává mimo, všichni jsou schovaní. V posledním kole zůstanou mimo dvě děti, učitelka na ně upozorní ostatní a ty je okamžitě volají k sobě a všichni se srovnají. Děti se smějí, hra je baví. Po hře přichází rozcvička.

c. Svačina

Děti si na stůl přinesou prostírání, na tácky si nandají pečivo a ovoce, odnesou si to ke stolku, dojdou si pro pití a čekají na sebe. Učitelka jim popřeje dobrou chuť a děti jedí v tichu. Nádobí po sobě uklízejí. Potom na sebe čekají, až všichni dojedí. Děti to dlouho nevydrží, ve třídě je hluk, děti si povídají, zlobí se a pošťuchují.

d. Společná stavba domku z kostek

Učitelka vysvětlí dětem pravidla, je třeba postavit zvířátkům domek, děti musí postavit jeden domek společně. Pravidla si ještě zopakují. Děti se začaly domlouvat, každý má nápad. Pak se vrhly na kostky a začaly stavět uprostřed třídy. Děti staví společně a domlouvají se, jen tři dívky stavěly z dřevěných kostek stranou od ostatních. Dva kluci nestaví vůbec, sedí na lavičce a sledují ostatní, postupně se k nim přidávají další. Stavbu vedou starší kluci, kteří si stavěli i ráno. Holky, které si stavěly stranou, připojují svou stavbu k ostatním. Děti dodělávají detaily, přistavují zdi, sklep. Čtyři děti sedí stranou a dívají se. Nevznikly žádné konflikty, děti jsou většinou zaujaty stavbou. Stavba byla provedena během deseti minut a podle pokynů.

4.1.4. MŠ Radost Chomutov

MŠ v Chomutově je pětiletá, pozorování proběhlo ve třídě starších dětí. Zapsáno mají 25 dětí, z toho je 17 předškoláků, dva pravděpodobně dostanou odklad. Paní učitelka je ve třídě od září.

a. Ranní volná hra

Děti se scházejí v jedné třídě, do svých tříd se rozcházejí kolem sedmé hodiny. Ráno ve společné třídě kluci seděli u stolů a hráli si se stavebnicí, dívky si hrály v kuchyňce na domácnost, na stolek si prostřely, daly hrnky a talířky na cukroví.

Ve třídě mají určenou službu, jedna holčička otvírá dveře bzučákem. Tato služba je jakousi výsadou. Štěpánka ale tuto službu nedodrhuje, Aničku předbíhá, nerespektuje pravidla. Učitelka je nakonec upravila tak, aby mohly otvírat všechny holky. Jejich hra se

tím narušila, místo hraní stály vedle telefonu a čekaly, aby zazvonily první. Ty, které nebavilo postávat u zvonku, si šly malovat, hra se úplně rozpadla.

Kluci u stolků si hráli, ale pak přišli s problémem. Kuba nechtěl Vaškovi půjčit kostky, tak to přišel říct učitelce. Ta mu odpověděla, že si to kluci musí vyřešit sami. Kluci se začali dohadovat, kdo komu co půjčí nebo nepůjčí. Martin nakonec prohlásil, že si musí všechno půjčovat.

Holky časem přestalo hlídkování bavit, vrátily se k původní hře a přidali se k nim ještě tři kluci. Rozdělili si role a hráli si společně.

Do své třídy jsme přešli až kolem půl osmé, protože bylo stále málo dětí. Po přesunutí si holčičky zase vzaly kuchyňku, hned vedle si otevřely obchod a hrály si všechny společně. Kluci chvíli přebírali stavebnici, pak si šli dělat práci, kterou jim nabídla učitelka – zapouštění barev do klovatiny.

b. PH na domečky

Dětí bylo jen 13. Tuto hru jsme zařadili před rozcvičku, k motivaci jsem využila strašidelný rej, který děti prožily na začátku měsíce. Obruče byly domy strašidel, kam se musela schovávat před sluncem, při muzice měla strašidla bál, když muzika hrát přestala, strašidla se musela schovat. Dětem se motivace líbila, pravidla jsem dvakrát vysvětlila a ještě jsem si je nechala od dětí zopakovat. Povedlo se hned první kolo. Začali jsme s osmi obručemi, ale dvě zůstaly prázdné hned na začátku, děti se rovnou do obručí schovávaly po dvou až třech. Jak se obruče ubíraly, děti bez problémů stály pohromadě a chtěly ještě ubírat.

Na začátku jsme měli jen malé obruče, v průběhu hry jsme našli ještě jednu velkou. Děti ji chtěly zařadit do hry a malé ještě ubrat. Na konci zbyla jedna malá a velká obruč. Děti v nich stály, společně se držely, aby nikdo nevypadl, upozorňovaly se, komu kde přechuhuje noha, nikoho nenechaly stát mimo. Hru jsme dvakrát zopakovali. Na konci druhé hry, když opět byly jen dvě obruče, v té velké se začaly dvě děti

postrkovat, ale když jsem se zeptala, zda ještě chvíli vydrží, uklidnily se a čekaly.

Spolupracovaly všechny děti bez rozdílu, nikdo nezůstal venku, navzájem se povzbuzovaly a pomáhaly si. Je třeba zmínit, že děti podobnou hru hrály s paní učitelkou – Na strážné věže (schovávají se na židličky).

c. Svačina

Pro svačinu si děti chodí, odnesou si ji ke stolku a rovnou začínají jíst, nemusí na sebe čekat. Ve třídě je klid, děti si jen potichu povídají. Ovoce mají na výběr z několika druhů, dojídat nemusí, jen někteří si musí párkrát kousnout (paní učitelka zná návyky dětí). Čekají u stolků na ostatní, až dojí.

d. Společná stavba hradu z kostek

V motivaci jsme pokračovali ve strašidelném reji, potřebovali jsme postavit hrad pro strašidla, aby se měla kam schovat před sluncem. Pravidla byla zadaná jasně. Děti musí společně postavit jeden hrad, všechny dohromady. Děti se nadšeně vrhly na kostky, ale po pár vteřinách se ale rozdělily na tři skupinky a začaly se dohadovat. Největší skupina dětí během chvíle postavila z většiny kostek vysoký hrad. Pak se všichni dohodli, že vytáhnou další kostky (dřevěné), aby mohli udělat větší hrad. Terežka začala hromadit kostky k sobě a přesvědčovala Míšu, že postaví větší a tlustší hrad, než mají vedle. Brala ostatním kostky ze stavby a hádala se. Některé děti za ní chodily a snažily se jí přesvědčit, aby šla stavět s nimi, že mají stavět společně, všichni dohromady. Nedbala a stále si trvala na svém. Nakonec jsem za ní zašla já a znovu jsem jí zopakovala pravidla a dodala jsem, že když budou stavět spolu, budou mít všichni dost kostek na společnou stavbu, a zase jsem jí nechala. Najednou otočila, přišla k dětem u velkého hradu a řekla jim: „Tady máte kostky, aby bylo z čeho stavět.“ A přidala se k nim.

Po 15 minutách stavění u hradu zůstalo 7 dětí, ostatní si našly jinou zábavu. Dvě holčičky za mnou přišly, abych jim pustila písničky. Vyhověla jsem, děti začaly běhat kolem hradu. Když se unavily, samy se vrátily ke stavbě.

4.1.5. MŠ Na Sadech České Budějovice

MŠ Na Sadech je církevní dvoutřídní MŠ, pozorování proběhlo ve smíšené třídě, kde je zapsáno 27 dětí, z toho je 15 předškolních. Učitelky mají k dětem velmi pěkný vztah.

a. Ranní volná hra

Příchozí děti se pozdraví s učitelkou podáním ruky. Když jsem přišla do třídy, tři kluci se zrovna rozhodli postavit si překážkovou dráhu. Ve stejnou dobu si dvě dívky přišly do herny postavit divadlo. Jeden z kluků, Tomáš, je pravděpodobně „vedoucí“, velmi živý, potřebuje mít všechno pod kontrolou, nad všemi musí mít navrch, za každou cenu chce být první a nejlepší. Když si holky chtěly postavit divadlo, Tomáš jim to zakázal, vyhnal je pryč a házel po nich molitanové kostky. Až po chvíli přišla učitelka a Tomášovi řekla, aby dívkám s tím divadlem pomohl. Chvíli nechtěl, ale pak zjistil, že je to další příležitost k vytahování, tak svolil a pomohl.

Pak si s kluky postavil svou dráhu a ukázal jim, jak jí projít. Všichni tři začali běhat. Tomáš zrychloval, byl rychlejší než ti dva mladší. Strkal do nich, předbíhal je a vysmíval se jim. Dopadlo to tak, že jednoho z těch dvou menších prudce strčil na dřevěné obložení topení. Ten samozřejmě začal plakat a šel za učitelkou. Ta si zavolala i Tomáše a mluvila s ním o chování k ostatním. Pak je pustila zpět. Dráhu přestavěli a běhali znovu. Tomáš byl více ohleduplný a opatrný. Byl od učitelky zaúkolován, aby udržoval dráhu bezpečnou.

O chvíli později si dva kluci postavili malý domek z molitanových kostek. Tomáš k nim přišel a začal jim stavbu organizovat a přestavovat. Přestože ho odmítli, stejně jim ho předělal.

Menší děti, které se držely stranou, začaly pobíhat po opuštěné dráze. Některé dívky čistily s učitelkou akvárium. Děti si v klidu hrály v malých skupinkách po dvou nebo po třech, jen na dráze jich bylo více.

Paní učitelka po dětech uklízí poházené hračky, pomáhá jim a některé věci dělá za ně.

b. PH na domečky

Hru jsem motivovala zvířátky, která se musí schovat do domků před mrazem. Pravidla jsem si nechala zopakovat dětmi. Všechny je pochopily, hra bez problémů začala. Děti věděly, co mají dělat. Adélka jediná si nechávala jednu obruč pro sebe a vyhazovala z ní každého, kdo přišel. Tyto vyhozené volaly ostatní děti k sobě.

Děti na sebe navzájem dávaly pozor, Tomáš se snažil hru pozměnit v honičku, ale nedařilo se mu. Tak do svého kruhu volal děti, pak je počítal a posmíval se ostatním, že jich je méně. Jinak hra probíhala bez problémů, děti jsou na Tomáše zvyklé.

c. Společná stavba domečku z kostek

Pravidla byla zadána jasně, všechny děti měly postavit jeden domek pro zvířátka. Všichni se vrhli na molitanové kostky a do minuty byl domek postaven. Tomáš stavbu samozřejmě řídil, ale každý přispěl kostkou.

Když děti z domku odcházely na svačinu, Tomáš bouchnul jednu holčičku do břicha, protože málem zbořila jednu stěnu. Učitelka mu znovu vysvětlila, že lidský život a zdraví je důležitější než stavba a nechala ho v domečku, aby o tom přemýšlel.

d. Svačina

Děti mají svačinu připravenou na stolcích, jen usednou, popřejí si dobrou chuť a společně začínají jíst. Mohou si tiše povídat. Nádobí po nich uklízí paní provozní, děti jen čekají na ostatní.

4.2. Vesnické MŠ

4.2.1. MŠ Údlice

Obec Údlice se nachází na severozápadě Čech a spadá pod město Chomutov. Mateřská škola Údlice je vedena jako otevřená MŠ. Má celkem tři třídy, každá je vybavená specializovanými koutky, do kterých je volný přístup v případě potřeby (po domluvě učitelek). V této školce je zapsáno 55 dětí. Pozorování jsem provedla ve skupině dětí v rozmezí 3 – 6 let. Děti nám do her ještě postupně přicházely.

a. Ranní volná hra

Děti se ráno scházejí v tělocvičně (třída vybavená různými cvičebními pomůckami a náradím, např. trampolína, ortoped, šprycle, kameny, atd.). Zde si mohou hrát a využít veškeré vybavení k pohybu. Každé přichozí dítě vyhledá učitelku, podá si s ní ruku a pozdraví se.

Když jsem přišla do třídy, bylo ve třídě zatím jen 8 dětí. Dva kluci skákali na trampolíně, zbytek dětí seděl na lavičce a vyprávěl si pohádku z knížky. Jedno dítě „četlo“, ostatní seděly kolem, dívaly se na obrázky a poslouchaly. Paní učitelka říkala, že děti jsou vedeny ke komunikaci, jsou zvyklé si povídat a naslouchat. Přichozí děti si po přivítání mohly vybrat, co chtěly. Většinou se proběhly po kamenech, skákaly na trampolíně. Děti z lavičky si později vytáhly stavebnici a přidávaly se k nim další děti.

b. PH na domečky

Pohybovou hru jsem zařadila před svačinu stejně jako stavění hradu, protože paní učitelky měly s dětmi naplánované plánování. Hru jsem motivovala skřítky, jelikož třídy jsou pojmenovány po skřítcích, jak spolu tančí na zahradě a když se setmí (přestala hrát hudba), musí se schovat do domečku. Pravidla jsem dvakrát zopakovala a ještě je po mě přeříkaly děti.

Starší děti hru pochopily hned v prvním kole, mladší postávaly kolem a koukaly. Starší děti na ně volaly, ať se schovají k nim. Vždycky se našel někdo, kdo k sobě ztraceného skřítko zavolal. Nejmladší Tadeáš (3) byl ve školce teprve krátce, do hry se zpočátku nezapojoval. Nabídla jsem mu, že může chodit se mnou za ruku, souhlasil. Po pár kolech už běhal s dětmi, jen schovávat se chodil ke mně.

Hru jsme dvakrát zopakovali, děti bavila, pomáhaly si, v obručích se přidržovaly, aby nikdo nevypadl. U každé obruče jsem se ptala, jestli zvládnou, když ještě uberu. Děti vždy souhlasily. Dívky v největší obruči se z legrace poštuchovaly, ale dávaly pozor, aby nikdo nevypadl.

c. Společná stavba domku z kostek

Stavba byla motivována předchozí hrou, skřítkci se umí schovávat, ale nemají pořádný domeček, do kterého by se schovali. S dětmi jsme vymysleli, jak takový skřítkovský domeček vypadá. Pak dostaly pokyny, že domeček musí postavit všichni společně, musí být jeden a materiál na stavbu ať si zvolí samy. Děti nejprve koukaly bez výrazu, ale nakonec se vrhly na kostky. Vybraly si velké papírové kostky, ze kterých začaly stavět obvodové zdi. *Viktorka (5) si vzala na starosti úpravy. Prohlížela si domek a pronesla: „Přijde mi to divný, domky mívají dveře, kde je máme my?“ Děti to ihned vyřešily a postavily dveře.*

Děti společně plánují, domlouvají se a během pár minut stál základ domu. Navrhla jsem dětem, že si klidně mohou vzít další stavební materiál, jaký chtějí. Ihned na to jsem zaslechla kluky: *„Já to tady ohlídám, ty jdi pro další stavební materiál!“*

Malý rozpor přišel při vnitřním vybavení domku, děti se nakonec shodly na stolku a spoustě pití. K domu přibyla zeď, cesta a les z kuželů.

Nejmenší děti stavění moc nebavilo, postupně si posedaly kolem a jen se dívaly.

Na konci stavby jsme si o ní ještě povídali, pak jsme se proměnili zpět v děti a dům i s okolím jsme museli uklidit.

d. svačina

Z uklizené tělocvičny jdou děti do jídelny, kde si postupně vezmou tácek. Na jednom stolku je připravené pečivo a ovoce, na každém dalším je miska s pomazánkou. Děti si na tácek dají pečivo a ovoce a kdo chce, tak si u svého stolku vezme pomazánku. P. učitelka roznáší pití, děti mají na výběr kakao a mléko a pro čaj si chodí samy.

Když dojí, nádobí uklidí na tácy, a jdou si hrát, než dosvačí ostatní.

4.2.2. MŠ Vacov

Obec Vacov leží v podhůří Šumavy, na hranici okresů Prachatice, Strakonice a Klatovy. Poblíž je na hoře Javorník Klostermannova rozhledna, o kus dál se nachází Churáňov s lyžařskými středisky.

Oficiální název je ZŠ a MŠ Vacov. Mateřská škola je situována do jiné budovy než škola základní. MŠ je dvoutřídní. Pozorování jsem provedla v „horní třídě“, kde jsou děti ve věku od 4-6let. V této třídě je jedna stálá učitelka, počet zapsaných dětí je 25. Ve třídě je několik velmi výrazných osobností, které na sebe strhávají pozornost, naopak je tu i několik dětí, které jsou spíše klidné, a vyhledávají společnost dětí podobně laděných.

Pozorování proběhlo třetí týden v září, proto je třeba zohlednit několik skutečností a to: děti byly teprve třetí týden v MŠ, tudíž ještě neměly zcela zažitá pravidla, postupně si navykaly jak na sebe tak na pravidla třídy a požadavky učitelky. Učitelka vede děti od začátku k tomu, aby k sobě byly ohleduplné a konflikty místo rukama řešily pusou.

a. Ranní volná hra

Děti se v MŠ scházejí od 6:00h do „dolní třídy“, kde jsou s učitelkou, která má daný týden ranní. Tady mají prostor pro volnou hru, většinou ale sedí u stolečku s p. učitelkou a kreslí nebo si vybarvují. V půl osmé se starší děti přesouvají se svou učitelkou do „horní třídy“, kde mohou pokračovat ve volné hře.

Zpočátku, když byly děti ještě v malém počtu (do deseti dětí), byly rozptýleny po třídě, každý si našel, co ho zajímalo, a s tím si hrál. Postupně se k nim přidávaly příchozí děti. Většinou se to obešlo bez konfliktů, děti se do hry rovnou zapojily a nikdo nic nenamítal. Nebo se ozvaly protesty a dítě si šlo hrát jinam, popřípadě se s nimi domluvilo, za jakých podmínek si s nimi může hrát.

Po nějaké době několik dětí našlo kufr s „doktory“ a šly si hrát na doktory. Později se k nim přidávaly další děti, až se třída rozdělila na dvě části, v jedné si doktoři zbudovali svůj operační sál a byla zde nadpoloviční většina dětí, v druhé části si děti kreslily nebo hrály se stavebnicemi u stolků.

Z „doktorské“ poloviny se ozýval smích, varování a jak se hra rozjela tak i křik. V této hře si většinou děti pravidla určovaly společně nebo někdo přišel s nápadem, ale neměly jednoho vedoucího, který by hru řídil. Hra se také vyvíjela podle momentální nálady dětí.

U stolku panoval obvyklý ruch povídání, každý si stavěl nebo maloval sám za sebe. Kupodivu se u těchto klidových činností vyskytlo více konfliktů než u aktivní hry „doktorů“. Občas došlo ke střetu zájmů, kdy více dětí potřebovalo stejné kostky. Pak se rozlehl třídou křik, buď nespokojený, nebo plačtivý. Podle toho, jak mezi sebou děti vyřešily spor.

Milan stavěl kostku z magnetické stavebnice. Povedla se veliká a byl na ni náležitě pyšný. Potřeboval další tyčky na rozšíření, tak je bez zeptání uzmul Pavlovi. Ten si je chtěl vzít zpět a kluci se začali handrkovat. Pavlovi se náhodou podařilo Milanovu kostku zbořit. Kluci se oba lekli, ale než učitelka stačila zasáhnout, Pavlík Milanovi nabídl, že mu pomůže tu kostku znovu postavit. Milan souhlasil, kluci se na sebe usmáli a bylo po hádce.

Děti při volné hře nedbaly na věk ostatních, kdo chtěl, ten se připojil, pro každého se našla role.

K předškolákům, kteří si hráli na doktory, se připojil čtyřletý Adámek. Nejprve chodil kolem a zapojoval se okrajově, po nějaké chvíli mu starší „doktorka“ nabídla roli pacienta, kterého budou operovat.

Souhlasil, z matrací postavily operační lůžko, Adámek si na něj lehl a operace mohla začít. Spolupracovali všichni „doktoři“ a Adámek bral svou roli velice vážně a dbal jejich pokynů.

b. Svačina

Před svačinou si děti umyjí ruce a posadí se ke stolečkům. Učitelka je zklidní básničkou nebo nějakou klidnou hrou. Přiveze vozík, na kterém je nachystaná svačina. Děti si chodí nejprve pro jídlo, pak pro pití. Kdo má svačinu, začíná jíst. Smějí si povídat. Všimla jsem si, že některé starší děti nosí mladším pití, přestože učitelka chce, aby si každý přišel sám. Kdo dojedl, odnese po sobě nádobí a ještě se posadí ke stolku. Děti čekají, až dojí většina, jdou se umýt a posadit na koberec do herny. Bačkorky si skládají do řady před koberec.

c. PH na domečky

Hra byla motivována schováváním sedláků před divokou zvěří. Pravidla jsem s dětmi dvakrát zopakovala a hra bez problémů začala. Děti se bavily, při běhání dávaly pozor na ostatní. Do kruhů se rovnaly bez strkání, pomáhaly si, aby nikdo nezůstal mimo. Děti se zapojily všechny bez problémů.

d. Společná stavba vysoké věže z kostek

Motivací pro tuto hru byla potřeba postavit vysokou rozhlednu na okraji pole, aby byli sedláci včas upozorněni na divoké zvíře, které by je mohlo ohrozit. Před touto hrou si děti přímo na sedláky zahrály a společně vymyslely, jak je před divokými zvířaty chránit, čili samy přišly na to, že musí postavit vysokou věž.

Zadání bylo, aby ji postavily z kostek, aby byla hodně vysoká a hlavně, aby ji postavily společnými silami. Zpočátku to vypadalo na nadlidský úkol, protože děti si rozebraly kostky a rozdělily se do malých skupinek po dvou, po třech, některé stavěly samostatně. Každý si postavil svou malou věž a chodil ji ukazovat učitelce. Ta děti nabádala, že by bylo lepší, kdyby to zkusily spojit všechno dohromady, aby to bylo

ještě vyšší. Všechno marné. Děti se držely každý svého výtvoru a nechtěly je spojovat dohromady.

Až Nelu (6) napadlo, že by mohly věž zvýšit o krabice od stavebnice. To zaujalo více dětí, postupně se k ní přidaly všechny děti kromě čtyř nejmladších, které si hrály opodál a o naši věž nejevily zájem. Děti vymýšlely jak věž vylepšit, upravit. Nela se ujala vedení, ale všichni společně se snažili přijít na to, jak vysokou věž postavit na bedny. Nakonec po menší radě p. učitelky se to povedlo. Děti se o svůj výtvor bály, aby ho náhodou někdo nezbořil.

4.2.3. MŠ Čestice

Západně od města Volyně v Šumavském podlesí se nachází městy Čestice. ZŠ a MŠ Čestice je také rozdělena do dvou budov. MŠ je dvoutřídní. V horním patře MŠ jsou starší děti, ve spodním mladší. Pozorování jsem uskutečnila v horní třídě, kde je zapsáno 28 dětí. Do této třídy dochází i holčička s Downovým syndromem, která se běžně zapojuje do dění ve třídě, děti ji přijímají a pomáhají jí. Pozorování proběhlo třetí týden v říjnu.

a. Ranní volná hra

MŠ otvírá v 6:00h ráno, děti se scházejí v dolní třídě, odkud v půl osmé starší odcházejí do své třídy. Ranní hry probíhají u stolečků, kde si děti buď malují, nebo staví se stavebnicemi. Sedí po malých skupinkách a tiše si povídají. Prostor pro spolupráci mají pouze tehdy, pokud se chtějí přidat k jinému stolku. Ostatní je přijímají, p. učitelka má nad nimi stálý dohled.

b. Svačina

Zatímco si jdou děti před svačinou na chvíli zacvičit a protáhnout, provozní pracovnice jim na stolečky připraví ubrousky, svačinu i pití, děti jen přijdou a začnou jíst. U jídla se nemluví. Na přidání čehokoli se ptají. Když dojídají, opět je p. provozní obejde a vezme tácky. Děti akorát

odnášejí hrnky, a to jen některé. Kdo dojedl, čeká na ostatní na svém místě, v tichosti.

c. Společné stavění hradu z kostek

Paní učitelka se ujala motivování dětí a zadání hry. Motivací bylo postavit hrad pro strašidlo a pro princeznu s králem společnými silami. Vysvětlila jim role, které je třeba zastoupit, např. stavbyvedoucí, zásobovač kostkami, atd. Pak s dětmi probrala, jak má hrad vypadat. Nad vším měla dohled a stavbu v postatě řídila učitelka. Hru jsme začínali s deseti dětmi, později přicházely další.

Vytvořilo se několik skupinek, menší kluci, dívky a starší kluci, kteří chtěli stavět sami. Když přišly další děti, do hry je zapojila učitelka. Starší kluci si vyndali nákladní auta a vozili kostky přímo k hradům. To se ovšem neobešlo bez protestů.

„Matěji, ty nám to jenom boříš, jdi pryč! Paní učitelko ať jde pryč!“ Matěj jezdil s autem plným kostek mezi dětmi a mezi hrady a ptal se, jestli někdo nepotřebuje kostky. Při otáčení občas zavadil o kousek stavby a pár kostek neúmyslně shodil. Byl poslán pryč, ať jezdí jinde.

Po nějaké době stavění jsem přišla s návrhem, že by bylo zajímavé hrady propojit, aby se strašidlo nebo král nenastydli, až budou mezi nimi přecházet. Ať se děti zkusí domluvit, jak hrady mezi sebou propojit. Děti nadšeně souhlasily a hned se začalo ozývat: „Pojď, domluvíme se spolu!“ Projevovaly velký zájem o společné domluvy a spolupráci, učitelka je však směřovala směrem, který se jí zdál nejlepší.

V zápalu domlouvání přišla do třídy holčička, která se bezradně rozhlížela, z kouta se najednou ozvalo: „Pojď ke mně, budu stavět spolu!“ A holčička se připojila k jiné, která už měla rozestavěno, ale přijala ji k sobě a nechala ji také stavět.

V průběhu hry vznikly čtyři hrady nedaleko od sebe, které jsme chtěli propojit. Zpočátku se nám to moc nedařilo, ale starší kluci vymysleli bezvadný způsob jak propojit dva hrady, které od sebe stály nejdál, začali stavět širokou cestu. Na druhé straně staveniště se uskutečnil jiný nápad. Čtyři děti společně pomalinku posouvaly po linu

hrad blíž k ostatním, během cesty se domlouvaly, kdo musí kde víc zabrat, další děti stály kolem a dohlížely, aby se nikde nic nezbořilo.

Vytvořilo se centrum dětí, které aktivně spolupracovaly, několik jich postávalo kolem a pozorovalo dění. Na lavičce posedávalo pět dětí, které se smály a stavbě nevěnovaly velkou pozornost. Paní učitelka říkala, že se moc nezapojují ani normálně. Učitelka dětem neustále pokládala nějaké otázky a snažila se děti nějak nasměrovat. Ty už to však měly vymyšlené a moc si nabízené pomoci nevěšimaly.

Když jsme hrady dostavěli a propojili, bylo už osmnáct dětí ve třídě.

d. PH na domečky

Motivace hry byla podpořena předchozím stavěním hradu. Hrál 18 dětí. S dětmi jsme si nejprve vysvětlili pravidla, jak bude hra probíhat a nikoho to nesmí bolet. Zpočátku jsme ve hře měli 3 velké kruhy a 5 malých. V prvním kole byly děti na rozpacích, zdálo se, že nevědí, co přesně mají dělat. Tázavě se otáčely po učitelce, jestli to myslí vážně. V druhém kole se ale rozjely a hra byla živější. Děti dávaly pozor, aby nikoho neporazily a nikomu se nic nestalo. Bez problémů k sobě děti braly ostatní, hlavně aby byly všechny schované.

Majdalenka (holčička s Downovým syndromem) běhala s dětmi při hudbě, ale když hudba utichla a měla se schovat do domečku, váhala. Děti to vyřešily, nejprve na ni všichni volali jménem, a když k nikomu nešla, přišel pro ni jeden chlapec z bližšího kruhu a vzal ji mezi ně, aby nestála sama mimo kruhy. Usmála se a objala se s ostatními dětmi.

Děti hra bavila, prodloužili jsme ji o další kola a na konci nám zbyly dvě kruhy. Všichni se svorně drželi, aby se do kruhů vešli, jen dvě menší děti se začaly vytlačovat. Hru jsme ukončili.

4.2.4. MŠ Chvaleč

Obec Chvaleč leží kousek od Trutnova v podhůří Krkonoš. Kolem se rozprostírají lesy, nedaleko jsou Teplicko - Adršpašské skály. MŠ se nachází v rodinném domě, v přízemí je šatna, jídelna i pro ZŠ a kuchyň, v 1. patře je sociální zařízení a herna s tělocvičnou, „hračkárna“ se

stolečky na pracovní činnosti. Ve 2. patře je ložnice a místnost pro děti, které nespí. MŠ je jednotřídní, ve třídě je zapsáno 25 dětí, z toho 6 dětí předškolního věku, třída je heterogenní. S dětmi je jedna učitelka stále a jedna na poloviční úvazek.

a. Ranní volná hra

Příchozí děti jsou zvyklé se po příchodu pozdravit s učitelkou, popovídat si a domluvit se na hračky. Děti si mohou po domluvě hrát s čímkoli. Děti si hrají pospolu, znají se.

V září přišla spousta malých dětí. Děti mezi sebou nemají větší konflikty, pokud nějaký nastane, jsou schopny ho většinou vyřešit samy. Děti netvoří homogenní skupinky, když ráno někdo přijde, jde si hrát k ostatním, přijmou ho bez problémů, ale mohou říct ne, pokud si s ním hrát nechtějí. Děti jsou vedeny k tomu, že mohou říct ne a ostatní to musí respektovat.

b. Společná stavba hradu z kostek

Děti dostaly za úkol postavit jeden společný domek, všichni dohromady. K stavbě dostaly dřevěné kostky. Děti se na kostky vrhly, každý si nabral, co nejvíce mohl pro sebe, aby měl každý svoje. Pak začaly stavět, každý chtěl nějaké kostky na stavbu přidat, ale všichni se k domku nevešli. Po chvíli převzali iniciativu předškoláci, kteří stavbu vedli. Mladší děti se nějakou dobu dívaly a pak ztratily zájem a odešly si hrát jinam. Konečná stavba byla hrad s věží, všem dětem se líbila a dávaly na ni pozor, ale po činnosti ji musely rozebrat a uklidit. Činnost proběhla v klidu a bez konfliktů.

c. Svačina

Po umytí rukou děti sejdou po schodech do jídelny po dvojicích, kde starší dítě vede mladší. Předškoláci sedí u stolků pro děti ze ZŠ, menší děti mají své malé stolky hned vedle. Děti si chodí pro svačinu k okýnku, kde dostanou pečivo i ovoce na talíři, pití mají připravené na stolech. Děti si mohou při jídle potichu povídat. Jak děti dojírají, dva

hospodáři sklízí nádobí. Děti čekají, než ostatní dojedí, a při tom s nimi učitelka procvičuje říkankami artikulační svaly a jemnou motoriku.

d. PH na domečky

Pochopení hry trvalo trochu déle vzhledem k většině mladších dětí, ale nakonec všichni pochopili a mohlo se hrát. Po několika kolech přestala hra nejmenší děti bavit, tak si našly zábavu opodál. Ostatní děti hrály se záplem, neměly problém rovnat se do kruhů, navzájem se povzbuzovaly a pomáhaly si, aby nikdo nezůstal mimo. Hru vedly starší děti, které se staraly o ty mladší. Hra většinu dětí bavila a obešla se bez konfliktů.

4.2.5. MŠ Šindlovy Dvory

MŠ Šindlovy Dvory leží ve vesnici nedaleko Českých Budějovic. Mateřská škola je v jedné budově se základní školou a má dvě třídy. Ve třídě Sluníček je zapsáno 28 dětí, z toho 7 předškolního věku. Skupina je věkově heterogenní. V den pozorování bylo ve školce jen 15 dětí, z toho 5 předškolních.

a. Ranní volná hra

Děti se ve třídě scházejí kolem osmé hodiny. Po příchodu se pozdraví s učitelkou a vyberou si, s čím si chtějí hrát. První děti ve třídě si hrají spíše samostatně nebo ve skupinkách maximálně po třech dětech. Některé si hrají u stolků, jiné v herně s kostkami. Nejmladší tříletý Ondra poletuje od skupinky ke skupince, se všemi si povídá nebo je nějak popichuje. Starší děti si jdou po příchodu rovnou hrát. Děti si hrají v klidu, ve třídě je nízká hladina hluku. Děti si bez problémů hrají vedle sebe, některé se stavebnicí, jiné si u stolečku staví s učitelkou puzzle, dvě si povídají v krytém křesle, další si staví domek.

Dvě děti si postavily skryš ze židliček a kartonu. Standa k nim chodí a neustále jim boří střechu. Když ho okřiknou, říká, že nedá pokoj, dokud ho taky nevezmou dovnitř. Dvojice se mu to chvíli snaží

vymluvit, protože ho do své hry nechtějí, ale nakonec rezignují a hru opustí. Standa si s domkem hraje chvíli sám a pak taky odchází.

b. Svačina

Děti si umyjí ruce a jdou do třídy. Na jednom stolku je připravená svačina a ovoce. Děti si ke svému stolku vezmou prostírky, pak si donesou svačinu a rovnou jedí. Ve třídě mají pravidlo, že při jídle neruší. Děti si jen tiše povídají. Kdo dojedl svačinu, odchází na koberec, kde paní učitelka vyndala knížky, které si děti mohou prohlížet. Půjčují si je a samy si o nich povídají.

c. PH na domečky

Hru jsem motivovala jako jízdu autíček, která se v noci schovávají do garáží. Děti hru znaly už z dřívějších, s paní učitelkou hrají její období. Děti mi pravidla nedokázaly samostatně zopakovat, ale odpovídaly na otázky o hře. Děti začaly hru tak, jak jsou zvyklé, tedy ne přesně podle mých požadavků, ale jak to hrály ony. Během chvíle se ale přizpůsobily a hra je bavila. Děti si pomáhaly a do kruhů se rovnaly bez problémů.

d. Společná stavba garáže z kostek

Motivačně jsme navázaly na předchozí hru, děti měly postavit garáž pro všechna autíčka. Po vysvětlení pravidel si děti přinesly materiál, který by mohly potřebovat a pustily se do stavby. Spolupracovali všichni společně, jen Michalka – vůdčí typ – chtěla stavět sama, chvíli se s ostatními dohadovala ohledně kostek a lavičky, nakonec ale přišla na to, že sama garáž nepostaví, tak se nenápadně přidala k ostatním. Děti se společně domlouvají, občas ze stavby odešla skupinka nejstarších, aby si sdělila své nápady, a zase se pustily do práce. Stavba se postupně rozšiřuje a přestavuje.

Michalka chodí kolem, občas něco někde poupraví, přistaví a vynadá dětem, které stavbu omylem bourají.

Nejmladší děti časem ztrácí zájem, nestaví, ale hrají si vedle stavby a ostatních dětí. Když je stavba hotová, všichni se do ní na chvíli zaparkují, aby zjistili, jestli se tam vejdou. Pak se promění zpátky na děti a mohou si se stavbou volně hrát, na což reagují hlasitým radostným křikem.

5. Vyhodnocení

5.1. Shrnutí

Pozorování jsem provedla v pěti vesnických a v pěti městských mateřských školách během prvního pololetí školního roku. Pozorování proběhlo při předem určených činnostech. Paní ředitelky i paní učitelky mi vyšly vstříc a poskytly mi dostatečný prostor pro můj výzkum. Některé vedly děti při mých činnostech samy, jiné mi je přenechaly k dispozici, samozřejmě s jejich přítomností. Děti skvěle spolupracovaly, moje přítomnost je nerušila ani příliš nepozměnila jejich projevy.

Činnosti probíhaly v různém pořadí podle potřeby učitelek a dětí, aby nenarušily běžný chod třídy a plány paní učitelek.

5.2. Výsledky pozorování

Výsledky pozorování pro mě byly překvapením, ačkoli se daly předvídat. Z výzkumu jasně vyplynulo, že lokalita MŠ má na vztahy ve třídě minimální vliv.

Ačkoli jsem ve všech školkách vedla stejné činnosti, výsledky se jen těžko srovnávají, neboť každá skupina dětí je odlišná. Nezáleží na tom, kde mateřská škola leží, zda je uprostřed sídliště nebo šumavských lesů. Na vesnici stejně jako ve městě si děti při pohybové hře na domečky pomáhaly, v obou lokalitách se ve třídě našla silná vůdčí osobnost, která dětem „velela“, při ranních hrách si děti zvládnou hrát bez větších problémů pospolu, svačina probíhala pokaždé jinak, podle toho, jak vyhovovala paní učitelkám, apod.

Nejsilnějším faktorem ovlivňujícím vztahy a chování dětí ve třídě je paní učitelka. Její chování a přístup k dětem dokáže jejich hru posunout dál nebo ji zničit. Ve spoustě situací děti kopírovaly reakce paní učitelky a považovaly je za správné. Když paní učitelka vedla skupinu příliš direktivně, dětem napovídala a okřikovala je, projevilo se to na jejich samostatnosti a schopnosti řešení situací. V některých školkách děti konflikty vyřešily omluvou a pohlazením, protože na to jsou naučené, nebo je řešila učitelka, nehledě na umístění mateřské školy.

Faktem je, že rozdíly mezi městským a vesnickým způsobem života se pomalu, ale jistě, smazávají. Hospodářství a zemědělství se na vesnici pomalu vytrácí z centra pozornosti, mladí rodiče se více zajímají o svou práci, kariéru, do zaměstnání většinou dojíždějí do města. Troufám si říct, že v každé domácnosti, ať ve městě nebo na venkově, je počítač a internet běžnou záležitostí, děti mají snadný přístup k médiím a méně možností pro komunikaci se zaneprázdněnými rodiči.

5.3. Potvrzení předpokladů

Z výsledků je jasné, že výzkum moje předpoklady nepotvrdil. Každá skupina dětí se od sebe sice liší, není to díky umístění mateřské školy, ale je to paní učitelkou, jejím vedením a přístupem k dětem. Děti ve vesnické mateřské škole se mohou chovat podobně jako děti v městské školce, protože i paní učitelky mají podobný styl vedení. Naopak ve dvou městských školkách se mohou děti chovat naprosto odlišně, protože jejich paní učitelky k nim mají různý přístup.

6. Závěr

Závěrem bych chtěla poděkovat všem paní učitelkám, ředitelkám a dětem, které mi umožnily provést můj výzkum, byly velmi vstřícné a ochotné.

Tato práce měla nejen potvrdit nebo vyvrátit rozdíl mezi vesnickými a městskými mateřskými školami, ale měla také poukázat na spoustu důležitých faktorů, které ovlivňují děti a jejich vývoj. Jejím

úkolem je upozornit na to, jak nezbytná je pro děti komunikace, ať s jejich vrstevníky, tak s dospělými kolem, že televize ani počítač nikdy nenahradí večer trávený s rodinou povídáním a hraním, že učitelka není jen „paní na hlídání“. Je třeba si uvědomit, že v předškolním věku se děti nejvíce učí a rozvíjí a naše pozornost, láska a čas je to nejcennější, co od nás děti mohou ve svém vývoji dostat.

Každá učitelka i každý rodič by se měli zamyslet nad tím, jak přistupují ke svým dětem, kolik jim věnují času, lásky a pozornosti, jak se chovají nejen k nim, ale i k ostatním lidem, protože my jsme pro děti vzory, které budou napodobovat a od kterých se budou učit. Jen na nás záleží, zda si děti budou pomáhat a budou se k sobě slušně chovat, ne na lokalitě, ve které se nachází jejich mateřská škola.

7. Résumé

Současná mateřská škola na vesnici a ve městě

Úkolem této práce je pozorovat a porovnat vztahy a chování dětí v mateřských školách na vesnici a ve městě.

Teoretická část se zabývá faktory, které nejvíce ovlivňují chování dětí, popisuje „ideální“ přístupy k dětem a jejich výchově a vzdělávání.

V praktické části je popsán samotný průběh výzkumu. Ten proběhl v 5 městských a v 5 vesnických mateřských školách. Pozorovala jsem čtyři předem zvolené činnosti dětí: ranní volná hra, svačina, pohybová hra s obručkami a společná stavba z kostek. Výsledky výzkumu prokázaly, že největší vliv na chování dětí v mateřské škole má učitelka, ne lokalita.

The current nursery school in the villages and the towns

The tasks of this work are observe and compare the relationships and behavior of children in a nursery school in a village and in a town.

The theoretical part discusses the factors that most influence the behavior of children and describes the „ideal“ approach to children and their upbringing and education.

The practical part describes the study itself. This was in 5 urban and in 5 rural nursery schools. I watched mainly four selected activities of children: morning free play, snack, physical game with hoops and joint construction of blocks.

Result of the study showed that the greatest influence on children's behavior is the teacher, not location of the nursery school.

8. Použitá literatura

KOPŘIVA, P., aj. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž : Spirála, 2008. 286s. ISBN 978-80-904030-0-0

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno : Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996. 143 s. ISBN 80-7178-085-5

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha : Portál, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7367-504-2

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha : SPN, 1992. 223 S. ISBN 80-04-25236-2

MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2005. 182 s. ISBN 80-247-0870-1

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6

ŘÍČAN, P., VÁGNEROVÁ, M., aj. *Dětská klinická psychologie*. Praha : Avicentrum, 1991. 360 s. ISBN 80-201-0131-4

SVOBODOVÁ, E. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha : Raabe, 2007. 133 s. ISBN 80-86307-39-5

VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*. Praha : Karolinum, 2003. 210 s.
ISBN 80-246-0015-3

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha : Portál, 2001. 207 s. ISBN 80-7178-544-X